

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ του βιβλίου του Amitai Etzioni

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

**ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ
ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

ΠΜΣ: «Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Σπουδές»

ΜΑΘΗΜΑ: Θεωρίες Ευρωπαϊκής Ενοποίησης

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Μ. Τσινισιζέλης

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

του βιβλίου του Amitai Etzioni

POLITICAL UNIFICATION

revisited

«On Building Supranational Communities»

Άννα Καραμάνου

Τρίτη, 7 Δεκεμβρίου 2004

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΝΕΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Ο συγγραφέας Amitai Etzioni στην
αναθεωρημένη εισαγωγή (2001) του βιβλίου
του, (πρωτοεκδόθηκε το 1965), πραγματεύεται
τη δυνατότητα μιας νέας παγκόσμιας
αρχιτεκτονικής και μιας παγκόσμιας

διακυβέρνησης. Ο συγγραφέας διατείνεται ότι αυτό που αποτελούσε πριν από χρόνια το όραμα ολίγων ρομαντικών σήμερα μπορεί να εξετασθεί με σοβαρότητα. Οι λόγοι είναι πολλοί και συνδέονται κυρίως με τις νέες μορφές με τις οποίες εμφανίζεται ένα πολύ παλιό πρόβλημα, αυτό της αλλοτρίωσης.

Οι άνθρωποι σήμερα έχουν απελευθερώσει τεχνολογικές και οικονομικές δυνάμεις οι οποίες συχνά αντί να τον υπηρετούν τον καταδυναστεύουν. Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και της τεχνολογίας δημιουργούν νέες απειλές. Όπλα μαζικής καταστροφής αγοράζονται και πωλούνται διασυννοριακά. Εργαλεία του μίσους που απαγορεύονται σε μια χώρα μπορούν εύκολα να παραχθούν σε μια άλλη. Εμφύλιοι πόλεμοι σε μια χώρα προκαλούν μαζική μετανάστευση σε μιαν άλλη. Εκατομμύρια γυναίκες και παιδιά διακινούνται καθημερινά με σκοπό τη σεξουαλική και οικονομική εκμετάλλευση από διεθνώς οργανωμένα εγκληματικά δίκτυα. Οι εθνικές κυβερνήσεις βρίσκονται σε πλήρη αδυναμία να αντιμετωπίσουν πυρηνικά ατυχήματα όπως εκείνο του Τσερνομπίλ, που σκόρπισε ραδιενέργεια στην επικράτειά τους. Μια νομισματική κατάρρευση στη Ρωσία, την Ταϊλάνδη, ή την Ινδοκίνα αποδιοργανώνει τις χρηματοοικονομικές αγορές σε όλο τον κόσμο. Ένας ιός Η/Υ στις Φιλιππίνες προκαλεί παγκόσμιες καταστροφές. Οι πολυεθνικές εταιρείες μεταφέρουν κεφάλαια και εργατικό δυναμικό από τη μια χώρα στην άλλη παρακάμπτοντας εθνικές πολιτικές.

Παρά το γεγονός ότι αυτά τα προβλήματα διαφέρουν πολύ μεταξύ τους, έχουν ένα κοινό παρονομαστή: Οι εθνικοί θεσμοί οι οποίοι υποτίθεται ότι πρέπει να εκφράζουν τη λαϊκή βούληση σε αυτά τα ζητήματα βρίσκονται δυστυχώς σε πλήρη αδυναμία να τα αντιμετωπίσουν. Γεννάται λοιπόν το ερώτημα

με ποιο τρόπο και ποιά μέσα μπορούμε να εντάξουμε τις διεθνείς εξελίξεις στους συλλογικούς μας σκοπούς; Είναι λογικό πριν καν σκεφτούμε να θεμελιώσουμε οποιονδήποτε θεσμό που θα έμοιαζε έστω και λίγο με κυβέρνηση κράτους παγκόσμιας εμβέλειας, να εξετάσουμε πρώτα ποιες άλλες δυνατότητες προσφέρονται.

ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ

Αρχικά χρειάζεται να θέσουμε το ερώτημα αν τα σημερινά διεθνή προβλήματα που καθημερινά ανακύπτουν μπορούν να αντιμετωπισθούν από το παλιό σύστημα των διακυβερνητικών σχέσεων και από τους διεθνείς οργανισμούς που διοικούνται από τις εθνικές κυβερνήσεις. Μια απλή ματιά στα προβλήματα δείχνει ότι το παλιό σύστημα είναι υπερφορτωμένο και εντελώς ακατάλληλο για τον διαρκώς αυξανόμενο όγκο διεθνών δραστηριοτήτων και προβλημάτων.

Οι κύριες αιτίες για την αυξανόμενη ανεπάρκεια του συστήματος είναι γνωστές: πολύ επίσημο, δύσκαμπτο και αργό. Ακόμη και όταν επιτυγχάνονται συμφωνίες, συχνά παραβιάζονται ανοιχτά γιατί οι μηχανισμοί εφαρμογής, είτε δεν υπάρχουν, είτε είναι πολύ αργοί, δύσκαμπτοι και αδύναμοι, με μοναδική ίσως εξαίρεση το εμπόριο, το οποίο όμως έχει διαφορετικά χαρακτηριστικά σε σύγκριση με άλλα διεθνή θέματα.

ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΧΩΡΙΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ (Governance Without Government)

Εξετάζοντας τις δυνατότητες αντιμετώπισης των διεθνών προβλημάτων, πέραν του παλιού συστήματος, αλλά με λιγότερες απαιτήσεις από μια παγκόσμια κυβέρνηση, το ενδιαφέρον τελευταία συγκεντρώνεται σε μια «διακυβέρνηση χωρίς κυβέρνηση». Ιδιαίτερα εξετάζονται οι μη κρατικοί συντελεστές, όπως

οι διεθνείς ΜΚΟ, που παρουσιάζουν μεγάλη ανάπτυξη κατά τα τελευταία χρόνια, καθώς και τα διεθνή δίκτυα. Μερικές φορές ο όρος παγκόσμια κοινωνία των πολιτών χρησιμοποιείται για την κοινωνία που προωθούν αυτές οι οργανώσεις, σε πλήρη διάσταση με την ιδέα ενός πλανητικού κράτους ή κυβέρνησης.

Σε μερικές ακραίες εκδοχές η «διακυβέρνηση χωρίς κυβέρνηση» συνδέεται με το παλιό όραμα της κατάργησης όλων των κρατών και την αντικατάστασή τους με κοινοτικά σώματα και συστήματα. Τις περισσότερες φορές οι μη κρατικοί παράγοντες αναμένεται να βοηθούν συγκεκριμένα στην επίλυση διεθνών προβλημάτων τα οποία το παλιό σύστημα αδυνατεί να αντιμετωπίσει. Βρισκόμαστε πράγματι εν μέσω μιας παγκόσμιας επανάστασης των κοινωνικών οργανώσεων, η οποία μπορεί να αποδειχθεί τόσο σημαντική όσο η εμφάνιση του έθνους-κράτους τον 19^ο αιώνα. Ο Σάλαμων επίσης γράφει ότι υπάρχει «κρίση εμπιστοσύνης απέναντι στην ικανότητα του κράτους». Μεγάλες λοιπόν ιστορικές αλλαγές έχουν ανοίξει τον δρόμο για εναλλακτικούς θεσμούς οι οποίοι θα απαντούν με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στις σύγχρονες ανάγκες.

Η συζήτηση τώρα θα πρέπει να στραφεί στο κατά πόσον οι ΜΚΟ μπορούν να γεφυρώσουν το χάσμα. Είναι γεγονός ότι οι διεθνείς ΜΚΟ είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικές στο να κινητοποιούν και να ευαισθητοποιούν την κοινή γνώμη ενεργώντας σαν ομάδες ενδιαφερόντων που πιέζουν διάφορους διεθνείς οργανισμούς και δρουν σαν αντίβαρο σε ιδιωτικά συμφέροντα προωθώντας διεθνείς αξίες και κανόνες. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι αυτές οι δραστηριότητες συνήθως στοχεύουν να κινητοποιήσουν τα κράτη για να προωθήσουν μέτρα και πολιτικές σε

παραμελημένους τομείς προκειμένου να αναλάβουν τον συντονισμό των εργασιών αλλά όχι το σύνολο του έργου. Ο τυπικός στόχος των ΜΚΟ είναι τα εθνικά κράτη (π.χ. ασκώντας πίεση να επικυρώσουν τη σύμβαση για την απαγόρευση των ναρκών) ή οι διεθνείς οργανισμοί (π.χ. πιέζοντας τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας να δώσει μεγαλύτερη προσοχή στο AIDS). Αλλά εδώ κλείνει ο κύκλος. Αυτά είναι τα παλιά συστήματα που δεν είναι ικανά να αντιμετωπίσουν τα διογκούμενα διεθνή προβλήματα. Η κριτική τους κάνει καλό, αλλά δεν μπορεί να καλύψει το κενό μιας υπερεθνικής εξουσίας και ενός κράτους πρόνοιας.

Οι διεθνείς ΜΚΟ μπορεί να είναι πολύ αποτελεσματικές στην ευαισθητοποίηση του κοινού και στην αλλαγή των παρωχημένων αντιλήψεων. Η δράση τους όμως είναι πολύ πιο σημαντική όταν στοχεύει στη δημιουργία θεσμών, στην ψήφιση νόμων και στη κινητοποίηση κυβερνητικών παραγόντων, όπως συνέβη με τα κινήματα για το περιβάλλον, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ισότητα των φύλων. Ωστόσο όταν δεν υπάρχουν διεθνείς θεσμοί που μπορούν να επιβάλουν τους απαιτούμενους νόμους, δηλαδή, όταν αυτά τα κινήματα προσπαθούν να δουλέψουν σε διεθνές επίπεδο, χωρίς να υπάρχει κάποια διεθνής κυβέρνηση, η μακροπρόθεσμη αποτελεσματικότητά τους είναι πολύ περιορισμένη και τείνει να εξανεμίζεται ή να ξαναεπιστρέφει στο παλιό υπερφορτωμένο σύστημα.

Εν κατακλείδι οι ΜΚΟ δεν μπορούν να υποκαταστήσουν το κράτος αλλά μόνο να μοιρασθούν μερικά βάρη. Οι εθελοντές πυροσβέστες είναι πράγματι πολύτιμοι αλλά δεν μπορούν μόνοι τους να αναλάβουν το έργο της πυρόσβεσης, χωρίς τους κρατικούς πόρους και τους επαγγελματίες πυροσβέστες. Το ίδιο

συμβαίνει και σε διεθνές επίπεδο: Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα κάνουν εξαιρετική δουλειά αλλά δεν μπορούν να καλύψουν όλα τα κενά. Ακόμη, οι ΜΚΟ δεν μπορούν να εκτελέσουν εκείνες τις εργασίες που αποτελούν την ουσία της κρατικής λειτουργίας όπως ζητήματα δημόσιας τάξης και επιβολής των νόμων, καταπολέμηση των εγκληματικών δικτύων, φυλακές, δικαστήρια, συλλογή φόρων κλπ.

Συμπερασματικά, τα κοινωνικά κινήματα και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις μπορούν να είναι σημαντικοί εταίροι του κράτους, αλλά δεν μπορούν να το υποκαταστήσουν και επομένως για να κυβερνήσουν τον πλανήτη χωρίς κυβέρνηση δεν είναι δυνατόν, αφού θα απουσιάζει ο βασικός εταίρος, δηλαδή, η κυβέρνηση.

ΤΑ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΚΤΥΑ

Μια άλλη μορφή διεθνούς διακυβέρνησης που εξετάζεται αφορά τα διεθνή δίκτυα στα οποία συμμετέχουν εμπειρογνώμονες, δημόσιοι υπάλληλοι και πολιτικοί από διάφορες χώρες. Αυτά τα δίκτυα μπορούν να προσφέρουν σημαντική πληροφόρηση, συνεργασία και βοήθεια σε διάφορα θέματα, αλλά μέχρι στιγμής δεν έχουμε δει να μπορούν να χειρισθούν από μόνοι τους συγκεκριμένα δύσκολα θέματα. Μερικοί ακαδημαϊκοί οραματίζονται πιο ισχυρά διεθνή δίκτυα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, για την προαγωγή της δημόσιας υγείας, για τα ανθρώπινα δικαιώματα κλπ. αλλά χωρίς μια κυβέρνηση, χωρίς ένα εκλεγμένο πρωθυπουργό ή πρόεδρο, χωρίς δημοκρατικό έλεγχο, χωρίς ένα εκλεγμένο διεθνές κοινοβούλιο. (Αυτή η άποψη μερικές φορές αποκαλείται «λειτουργική».)

Επειδή αυτά τα διεθνή δίκτυα θα αποτελούνταν από εθνικούς οργανισμούς και από δίκτυα εκπροσώπων των διαφόρων εθνικών

κυβερνήσεων, θα είχαν παρόμοια προβλήματα με εκείνα που αντιμετωπίζουν ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας και άλλοι διεθνείς οργανισμοί.

ΥΠΕΡΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ: ΜΙΚΡΑ ΒΗΜΑΤΑ ΣΤΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΜΙΑ ΝΕΑΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ

Η συζήτηση αφορά στην εξερεύνηση του κατά πόσον ένα ενδιαμέσο επίπεδο υπερεθνικότητας μπορεί να αποδώσει και να σταθεροποιηθεί, λαμβάνοντας υπόψη το πιο προωθημένο παράδειγμα, αυτό της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Είναι χρήσιμο να δούμε τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν την υπερεθνικότητα: Ένα «υπερεθνικό» στοιχείο αφορά στη λήψη των αποφάσεων, από ένα σώμα που δεν αποτελείται από εθνικούς εκπροσώπους, που έχει τους δικούς του κανόνες, πολιτική και αξίες και δεν καθοδηγείται από τις κυβερνήσεις. Ένα άλλο στοιχείο είναι ότι τα έθνη που περιλαμβάνονται σε υπερεθνικές ενώσεις, καθώς και οι πολίτες και οι οργανώσεις τους ακολουθούν τους κανόνες και τις αποφάσεις των υπερεθνικών οργάνων. Επιπλέον τα υπερεθνικά σώματα διαθέτουν κάποιους δικούς τους μηχανισμούς εφαρμογής, όπως τη δυνατότητα να βάζουν πρόστιμα σε επιχειρήσεις. Αυτό σημαίνει ότι έχουν μεγαλύτερες εξουσίες από τα δίκτυα και τις ΜΚΟ. Η υπερεθνικότητα προφανώς προϋποθέτει κάποια παραχώρηση εθνικής κυριαρχίας.

Οι Περιορισμοί των Υπερεθνικών Θεσμών

Στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο στη Χάγη, οι δικαστές δικάζουν με βάση το Διεθνές Δίκαιο και χωρίς να χρειάζονται έγκριση από συγκεκριμένα έθνη. Το Δικαστήριο έχει εξουσία εφαρμογής των ποινών συμπεριλαμβανομένης

της φυλάκισης όσων καταδικάζονται για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.

Κάποιοι θεωρούν και τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου υπερεθνικό σώμα και άλλοι ως μερικώς υπερεθνικό επειδή συχνά λειτουργεί σαν ένα παραδοσιακό διακυβερνητικό σώμα. Το ICANN (the Internet Corporation for Assigned Names and Numbers) συχνά χαρακτηρίζεται ως υπερεθνικό αποτελεσματικό σώμα. Το ίδιο και το Διεθνές Εμπορικό Επιμελητήριο. Αυτοί οι οργανισμοί βέβαια μπορεί να έχουν μεγάλη συνεισφορά αλλά η δράση τους είναι πολύ περιορισμένη. Επίσης το θέμα της δημοκρατικής νομιμοποίησης είναι πολύ σοβαρό. Μπορεί βέβαια κανείς να δει αυτούς τους οργανισμούς σαν οικοδομικά υλικά για μια νέα παγκόσμια αρχιτεκτονική που θα διαθέτει κάποιας μορφής δημοκρατικό έλεγχο, κάποιο παγκόσμιο κοινοβούλιο, παγκόσμια κοινή γνώμη και διεθνή κόμματα και ομάδες ενδιαφερόντων.

Οι απαραίτητες προϋποθέσεις για πλήρη υπερεθνικότητα και σταθερή ένωση

- Νόμιμος έλεγχος των μέσων επιβολής
- Κατανομή των πόρων μεταξύ των εταίρων
- Νομιμοφροσύνη (Loyalty) που θα υπερβαίνει εκείνη προς τους εταίρους

Οι τρεις αυτές προϋποθέσεις είναι ζωτικής σημασίας και εξηγούν τους περιορισμούς των διεθνών οργανισμών. Σύμφωνα με την ανάλυση του Etzioni, η πλήρης υπερεθνικότητα δεν αφορά μόνο στη μεταβίβαση κυριαρχίας, αλλά προϋποθέτει ότι το υπερεθνικό επίπεδο υπερέχει του εθνικού ακόμη και σε περίπτωση διαφωνίας. Εν ολίγοις αυτό το βιβλίο προτείνει ότι η δομή μίας υπερεθνικής ένωσης θα πρέπει να είναι εκείνη της ομοσπονδίας. Εκτιμά επίσης ότι η απουσία της τρίτης προϋπόθεσης συνετέλεσε στη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και της Γιουγκοσλαβίας.

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΩΣ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΗΜΙ-ΥΠΕΡΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑΣ

Το ερώτημα που έθεσε αυτό το βιβλίο πριν από 40 χρόνια ήταν αν η ημιυπερεθνικότητα θα επαρκούσε για την αντιμετώπιση των διεθνών προβλημάτων και αν ένα τέτοιο επίπεδο ενοποίησης μπορούσε να είναι βιώσιμο. Ως ημιυπερεθνικότητα ορίζεται όταν τα κράτη που συμμετέχουν διατηρούν πλήρη αυτονομία σε σημαντικά θέματα ενώ παρέχουν πλήρη εξουσία στην υπερεθνική αρχή για άλλα σημαντικά επίσης ζητήματα. Τα ευρήματα του βιβλίου καταδεικνύουν ότι δύο από τις τέσσερις απόπειρες για τον σχηματισμό υπερεθνικών κρατών, Η Ενωμένη Αραβική Δημοκρατία και η Ομοσπονδία των Δυτικών Ινδιών, δεν κατάφεραν να αναπτύξουν σε ικανοποιητικό επίπεδο καμία από τις τρεις ικανότητες που σύμφωνα με τη θεωρία είναι απαραίτητες για μια σταθερή ένωση και ως εκ τούτου κατέρρευσαν. Η τρίτη προσπάθεια το Nordic Council ανέπτυξε μόνο περιορισμένες ικανότητες ενοποίησης, αλλά επιβίωσε κυρίως μέσω της ανάπτυξης διεθνών δραστηριοτήτων και της υψηλής αυτονομίας των κρατών μελών σε όλα σχεδόν τα ζητήματα. Η τέταρτη περίπτωση και η πιο σημαντική για το υπό εξέταση θέμα ήταν η Ευρωπαϊκή Ένωση Άνθρακα και Χάλυβα που προηγήθηκε της Ε.Ε. Από την άποψη της υπόθεσης εργασίας που πραγματεύεται ο Etzioni η Ευρωπαϊκή Ένωση προσφέρει το πιο καλό πείραμα ημι-υπερεθνικότητας. Η ΕΕ προσπαθεί να ενοποιήσει τις οικονομίες των διαφόρων κρατών μελών, αλλά τουλάχιστον για το κοντινό μέλλον διατηρούν την πολιτική τους ανεξαρτησία. Αν αυτή η ημι-υπερεθνικότητα σταθεροποιηθεί θα ήταν ίσως προτιμότερη επί του παρόντος από το μακρινό όραμα μίας πλήρως υπερεθνικής ΕΕ.

Ωστόσο, το ερώτημα που καλείται σήμερα να απαντήσει η ΕΕ είναι αν είναι δυνατόν να υπερεθνικοποιεί σχεδόν πλήρως αρκετούς σημαντικούς τομείς (ιδιαίτερα όσους συνδέονται με την ελεύθερη διακίνηση αγαθών και υπηρεσιών, το κεφάλαιο και την απασχόληση) και ταυτόχρονα να κρατά την πολιτική ενοποίηση σε χαμηλό επίπεδο. (Αυτό το θέμα έφερε στον δημόσιο διάλογο ο υπουργός εξωτερικών της Γερμανίας Joschka Fischer το καλοκαίρι του 2000). Ο λόγος που η ημι-υπερεθνικότητα, ιδιαίτερα όταν η υψηλή οικονομική ενοποίηση συνδυάζεται με χαμηλή πολιτική ενοποίηση, δεν μπορεί να είναι βιώσιμη, οφείλεται στο ότι οι αγορές δεν είναι αυτοτελή συστήματα με τις δικές τους διακριτές δυναμικές, αλλά είναι στενά συνδεδεμένες με την πολιτική και την κοινωνία της οποίας αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα. Οι αγορές δεν μπορούν να λειτουργήσουν χωρίς πολιτικούς θεσμούς και χωρίς κοινωνικές αξίες. Στις ελεύθερες κοινωνίες οι σημαντικές αποφάσεις για την οικονομική πολιτική λαμβάνουν σοβαρά υπόψη το σύστημα αξιών και τις συναινέσεις που δημιουργούνται, διαφορετικά θα αυξηθεί το αίσθημα αποξένωσης που θα θέσει σε κίνδυνο την βιωσιμότητα του καθεστώτος.

Τελικά ο Etzioni καταλήγει ότι η ημι-υπερεθνικότητα δεν μπορεί να είναι βιώσιμη και ότι η ΕΕ θα πρέπει να κινηθεί, είτε προς την κατεύθυνση ενός υψηλού επιπέδου υπερεθνικότητας είτε να επιστρέψει σε χαμηλότερο επίπεδο. Και αν είναι αλήθεια ότι οι περιφέρειες δεν μπορούν να ενοποιηθούν και να σταθεροποιηθούν χωρίς ένα υψηλό επίπεδο υπερεθνικότητας, το ίδιο μπορεί να ισχύει και για τις προσπάθειες δημιουργίας μιας παγκόσμιας ένωσης. Έχοντας υπόψη αυτό το συμπέρασμα και επειδή η ΕΕ αντιπροσωπεύει την πιο προωθημένη προσπάθεια για τη δημιουργία μιάς αληθινής

υπερεθνικής κοινότητας, γεννάται το ερώτημα: Τι χρειάζεται να γίνει, ώστε η ΕΕ να κινηθεί σε υψηλότερα επίπεδα υπερεθνικότητας και πολιτικής ενοποίησης; Οι κυριότεροι λόγοι που προκαλούν αυτή την καθυστέρηση οφείλονται κυρίως στην απουσία ενός ευρέως διαλόγου για το σύστημα αξιών.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΞΙΕΣ

Ο διάλογος για τις αξίες δεν είναι ζήτημα που αφορά μόνο τη λογική, αλλά ανθρώπους διαφορετικής προέλευσης που βρίσκουν κοινό τόπο. Παρά το γεγονός ότι έχουν υπάρξει ανταλλαγές απόψεων μεταξύ των διανοουμένων και των πολιτικών ελίτ για την ανάγκη δημιουργίας μιας Ευρωπαϊκής υπερεθνικής κοινότητας από το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, το ευρύ κοινό έχει μείνει έξω από αυτό το διάλογο. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να μην υπάρχει αποδοχή ενός σκληρού πυρήνα κοινών ευρωπαϊκών αξιών, ούτε η αίσθηση ότι η επέκταση του ρόλου των πολιτικών θεσμών θα τους νομιμοποιούσε δημοκρατικά. Μια από τις αιτίες της ανόδου της ακροδεξιάς σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες είναι ότι οι ρυθμοί της ενοποίησης είναι ταχύτεροι από όσο μπορεί το κοινό να αφομοιώσει.

Οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου αντανakλούν και τους περιορισμούς της ευρωπαϊκής υπερεθνικότητας και την έλλειψη επαρκούς και αποτελεσματικού διαλόγου. Το Δικαστήριο συχνά κάνει κοινωνική πολιτική σε περιπτώσεις που δεν υπάρχει κοινοτική νομοθεσία, ενώ οι εθνικοί δικαστές όλο και περισσότερο λαμβάνουν υπόψη τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, το οποίο πράγματι λειτουργεί ως υπερεθνικός θεσμός. Ωστόσο, διαθέτει πολύ περιορισμένη ικανότητα επιβολής των αποφάσεών του.

Ο Etzioni, δηλαδή, ενώ αρχικά υποστηρίζει ότι τα υψηλά επίπεδα οικονομικής ολοκλήρωσης απαιτούν υψηλά επίπεδα πολιτικής και πολιτισμικής ολοκλήρωσης, στη συνέχεια λέει ότι η ολοκλήρωση δεν μπορεί να επιτευχθεί μόνο με λειτουργισμό (παρόλο που μπορεί να είναι υποβοηθητικός παράγων) ότι η ενοποίηση εμποδίζεται από αυτό που συχνά αποκαλείται «αποφάσεις πίσω από κλειστές πόρτες» και ο μόνος τρόπος να ενισχυθεί η νομιμοποίηση σε μια εποχή που το κοινό δεν μπορεί να αποκλειστεί, είναι μέσω εντατικού και εκτεταμένου διαλόγου. Και προσθέτει ότι οτιδήποτε και αν μας διδάξει στο μέλλον η Ευρωπαϊκή Ενοποίηση, μέχρι στιγμής δεν υπάρχει σε καμιά άλλη περιοχή μοντέλο επιτυχημένης ημι-υπερεθνικής ολοκλήρωσης.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΜΕΓΕΘΟΥΣ

Αν υπάρχει ένας νόμος για την οικοδόμηση μιας κοινότητας, είναι ότι όσο μεγαλύτερος ο αριθμός των μελών, ιδιαίτερα όταν υπάρχει ανομοιογένεια, τόσο δυσκολότερη η ενοποίηση οποιουδήποτε τύπου, κυρίως όμως του πολιτικού. Πηγαίνοντας από τα 15 έθνη στα 27 είναι αρκετό να κλονίσει τα θεμέλια οποιασδήποτε ανεπτυγμένης υπερεθνικής κοινότητας και να απειλήσει την ενότητά της. Η ταχεία επέκταση γενικώς δημιουργεί κινδύνους στην οικοδόμηση της κοινότητας.

Ότι ισχύει για την ΕΕ ισχύει και για όλες τις περιφερειακές ενώσεις. Η προώθηση του διαλόγου πάνω στις αρχές και τις αξίες, καθώς και το μικρό μέγεθος στο αρχικό στάδιο θα πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη.

ΒΟΗΘΗΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

- Η Αγγλική Γλώσσα ως *de facto lingua franca* (την χρησιμοποιούν περίπου 1,6 δις. άνθρωποι, σχεδόν το 1/3 του πληθυσμού της γης)

- Η έκρηξη των συστημάτων επικοινωνίας σε παγκόσμια κλίμακα
- Η μεγάλη ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου και του τουρισμού
- Η δημιουργία τηλεοπτικών καναλιών παγκόσμιας εμβέλειας (CNN)
- Η ανάπτυξη των διεθνών ΜΚΟ και δικτύων

Παρόλο που αυτοί οι παράγοντες δεν είναι αρκετοί για να αντιμετωπίσουν τα διεθνή προβλήματα μπορούν ωστόσο να διευκολύνουν τη δημιουργία μιας παγκόσμιας διακυβέρνησης. Επίσης προσεκτικά σχεδιασμένοι θεσμοί μπορούν να προλάβουν τις εντάσεις που δημιουργούν οι υπερεθνικές κυβερνήσεις. Για παράδειγμα η δημιουργία δύο κοινοβουλευτικών επιπέδων μπορεί να βοηθήσει στο να δώσει στις μικρές χώρες περισσότερη εκπροσώπηση προστατεύοντάς τις από την τυραννία της πλειοψηφίας και ταυτόχρονα να προστατεύσει, σε άλλο επίπεδο, τις μεγάλες χώρες από την τυραννία των μειονοτήτων. Τα δύο κοινοβουλευτικά σώματα (Βουλή και Γερουσία) βοηθούν στην υπέρβαση των φόβων που γεννά η υπερεθνικότητα.

Μια άλλη πηγή ικανοποίησης προς τις παγκόσμιες απαιτήσεις παρέχεται από τις περιφερειακές ή και παγκόσμιες διακηρύξεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι οποίες αποκτούν μερικές από τις εξουσίες των συνταγμάτων. Επίσης διευκολύνει τη μετάβαση προς την υπερεθνικότητα το νομικό τέχνασμα που ευφυώς ανακάλυψε η ΕΕ και αποκαλείται «αμοιβαία αναγνώριση»

Τι διευκολύνει την Υπερεθνικότητα:

- Η έννοια της επικουρικότητας
- Ο σεβασμός στην διαφορετική κουλτούρα (η διαφύλαξη των γλωσσών είναι εξίσου σημαντική με την υιοθέτηση της Αγγλικής ως δεύτερης γλώσσας).

- Ο συνδυασμός της προστασίας της εθνικής κουλτούρας με το άνοιγμα στον κόσμο.
- Η οικοδόμηση περιφερειακών μπλοκ (Β και Ν Αμερική, ΕΕ και ΗΠΑ υπό την μορφή μιας ανανεωμένης Ατλαντικής Συμμαχίας). Ίσως αυτό να διευκόλυνε τη μετάβαση προς μια παγκόσμια κυβέρνηση.

Επειδή επί μακρόν η αναφορά σε μια παγκόσμια διακυβέρνηση προκαλούσε χλευαστικά σχόλια από σοβαρούς αναλυτές, θα ήταν χρήσιμο να εξετάσουμε ένα φανταστικό **σενάριο** για το πώς θα μπορούσε να επιταχυνθεί η διαδικασία συγκρότησης μιας παγκόσμιας κυβέρνησης. Το σενάριο έχει ως βάση αυτό που είναι από όλους αποδεκτό, ότι δηλαδή, οι άνθρωποι τείνουν να συσπειρώνονται όταν αντιμετωπίζουν έναν κοινό εχθρό. Πράγματι πολλά σχετικά σενάρια ξεκινούν με μια περίεργη επίθεση ή με μια παγκόσμια απειλή από έναν αστεροειδή ή επιδημία (αυτές οι απειλές αποτελούν το αντίστοιχο του πολέμου). Ας φαντασθούμε ότι έχει ξεσπάσει πυρηνικός πόλεμος μεταξύ Ινδίας και Πακιστάν που κόστισε τη ζωή σε 100 εκατομμύρια ανθρώπους και μετατρέπει το Κασμίρ και τις γύρω περιοχές σε ραδιενεργό έρημο. Οι εντάσεις μεταξύ Ισραήλ και Ιράκ κλιμακώνονται και οι μυστικές υπηρεσίες αναφέρουν ότι αυτές οι δύο χώρες είναι πολύ κοντά στη χρήση πυρηνικών όπλων που θα μπορούσαν να ανατινάξουν και τις πετρελαιοπηγές της περιοχής. Αν συνέβαινε κάτι τέτοιο, η παγκόσμια κοινή γνώμη θα πίεζε για πυρηνικό αφοπλισμό και για παρέμβαση του ΟΗΕ και του Συμβουλίου ασφαλείας ή για να μπουν υπό εποπτεία οι μικρές πυρηνικές δυνάμεις. Είναι γεγονός ότι η κρισιμότητα αυτών των περιστάσεων απαιτεί άμεσες ενέργειες και δεν περιμένει την οικοδόμηση συναινέσεων, κοινωνικό διάλογο και δημοκρατική λήψη αποφάσεων πέραν όσων

άμεσα συνδέονται με την κατάσταση εκτάκτου ανάγκης.

Αν μια τέτοια παγκόσμια κυβέρνηση αποδειχθεί αποτελεσματική στη διαχείριση της κρίσης θα μπορούσε σταδιακά να αντιμετωπίσει και μερικά άλλα διεθνή προβλήματα επεκτείνοντας την εξουσία της, καθώς και τη δημοκρατική της νομιμοποίηση. Ωστόσο είναι βασικό ότι αρχικά θα έχει περιορισμένη ισχύ και θα περιορίζεται στην επίλυση προβλημάτων που είναι παραδεκτά από τους περισσότερους.

Το σενάριο προϋποθέτει δύο όρους: Ο πρώτος αφορά συγκεκριμένο σχέδιο μίας παγκόσμιας κυβέρνησης που θα φυλάσσεται στο συρτάρι και θα βγει όταν έχει διασφαλιστεί συναίνεση και ο κόσμος είναι έτοιμος. Η εμπειρία έχει καταδείξει ότι ακόμη και όταν συμβαίνουν καταστροφές, αν κανείς δεν έχει σκεφτεί από πριν πως θα μπορούσαν να αντιμετωπισθούν, τα αποτελέσματα θα είναι πενιχρά. Ο δεύτερος όρος αφορά στην υπόθεση ότι ο διάλογος έχει ωριμάσει και έχει αναπτυχθεί πολιτική κουλτούρα που ευνοεί ένα τύπο παγκόσμιας διακυβέρνησης. Ένα μικρό βήμα προς αυτή την κατεύθυνση θα μπορούσε να γίνει αν ήταν γενικότερα αποδεκτό να παρεμβαίνει ο ΟΗΕ στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών όταν πρόκειται για μαζικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πράγματι, αν ο σχεδιασμός μιας παγκόσμιας κυβέρνησης και ο διάλογος προωθούνταν, τότε μια τέτοια κυβέρνηση μπορεί να ήταν αποδεκτή απλά με την προσδοκία να αποτρέψει τον πυρηνικό όλεθρο ή οποιαδήποτε άλλη καταστροφή.

Συμπερασματικά, ο Ετζιόνι υποστηρίζει ότι τα διεθνή προβλήματα διογκώνονται καθημερινά και η αντιμετώπισή τους από την τρέχουσα πολιτική των διακυβερνητικών και διεθνών οργανισμών γίνεται όλο και πιο αναποτελεσματική. Για να αντιμετωπίσουμε καλύτερα τα προβλήματα τρεις επιλογές

υπάρχουν: Μία από τα ίδια, ημι-υπερεθνικότητα στα περιφερειακά όργανα ή μια στενή παγκόσμια κυβέρνηση και μια παγκόσμια κοινότητα με υψηλό βαθμό αποκέντρωσης. Το εγχείρημα είναι δύσκολο αλλά ένας τέτοιος σχεδιασμός χρειάζεται για την περίπτωση που μια μεγάλη καταστροφή ή μια απειλή δημιουργήσει την πολιτική βούληση για την συγκρότηση μιας παγκόσμιας κυβέρνησης.